

बुद्ध, मार्क्स र फ्रायडका चार आर्य सत्य

जीवनको गहन अवलोकन तथा विश्लेषणपछि बुद्धले चार आर्य सत्यको उद्घोष गर्नुभयो। ती हुन्

(१) जीवन दुःख हो (२) दुःखको कारण छ (३) दुःख निवारणका उपाय छन् र (४) दुःख मुक्तिको स्थिति छ।

बुद्धले देख्नुभयो कि मिलनमा विछोड छ, जीवनमा मृत्यु छ। सबै जय पराजयमा, सबै सफलता असफलतामा परिणत हुन्छन्। यसै कारणले उहाँले जीवनलाई दुःख भन्नुभयो। तृष्णालाई यसको कारण मान्नुभयो। बुद्धले दुःखबाट मुक्तिको उपाय सम्यक जीवनमा देख्नुभयो, अष्टाङ्गीक मार्गमा देख्नुभयो। यसैलाई शिवपुरी बाबाले 'राइट लाइफ', कृष्णमूर्तिले 'व्याएसलेस अवेनेस' तथा ओशोले 'होसपूर्ण जीवन' भन्नुभयो। दुःखबाट मुक्तिको अवस्थालाई बुद्धले 'निर्वाण' भन्नुभयो। अन्य दृष्टाहरुले यसलाई 'समाधी, भगवान साक्षात्कार' इत्यादि भनेका छन्।

आधुनिक युगका चिन्तकहरुले पनि कुनै न कुनै रूपमा यिनै सत्यहरुलाई मानेका देखिन्छन्। १९ औं शताब्दीका समाजशास्त्रका महान वैज्ञानिक तथा चिन्तक कार्ल मार्क्स पनि बुद्धको पहिलो 'आर्य सत्य, जीवन दुःख हो' सँग सहमत देखिन्छन् तर उनले दुःखको कारण भौतिकवादी प्रणालीले पैदा गरेको सामाजिक असमानतालाई माने। त्यस दुःखबाट मुक्तिको उपायको रूपमा उनले एङ्गोल्ससँग मिलेर कम्युनिष्ट मेनोफेष्टो प्रस्तुत गरे र दुःख मुक्तिको स्थितिको परिकल्पना आफ्नै युटोपियामा आधारित पूर्ण वर्गविहीन, शासक तथा शासितबाट मुक्त शोषणरहित समाजको परिकल्पना गरे।

बीसौं शताब्दीका महान मनोवैज्ञानिक तथा चिन्तक सिगमण्ड फ्रायडले पनि आफ्नै ढंगले यही चार सत्यलाई अंगिकार गरेको देखिन्छ। फ्रायडले पनि भने 'मानिसहरु दुःखी छन् र सुखी तथा मानसिक रूपले स्वस्थ मानिस पाउन गाह्रो छ।' दुःखको कारण उनले मानवीय नैसर्गिक वृत्तिको अस्वीकारलाई माने, विशेषगरी कामडिच्छाको दमनलाई। फ्रायडको विश्लेषणमा मनुष्यको विक्षिप्तता र सन्तुपको मूल कारण आहार, निन्द्रा, मैथुन जस्ता मौलिक वृत्तिहरुको दमन हो। उनले निवारणको उपायमा मनोविश्लेषणलाई लिएर तथा कामसंवेगको स्वीकृतिको वकालत गरे।

कार्ल मार्क्स र सिगमण्ड फ्रायड यस युगका महान क्रान्तिकारी चिन्तक तथा बुद्धजस्तै वैज्ञानिक विश्लेषक हुन्। प्रथम दुई आर्यसत्य 'जीवन दुःख हो' र 'दुःखको कारण छ' मा यी

स्वामी आनन्द अरुण

तिव्वतमा सयौं वर्षसम्म बुद्ध धर्मको गहन प्रयोग गरिएको थियो। पुरै राज्य र राज्य संयन्त्र बुद्ध धर्ममा समर्पित थियो तर त्यहाँ पनि धर्मको नाममा ब्यापक शोषण भयो। पोटाला दरवार र गुम्बाहरु धनी हुँदै गए। जारी किसान अछ गरीब हुँदै गए। आधुनिकता, विज्ञान र विकासलाई धर्मले अंगाल्न सकेन। धर्मका नाममा मुठ्ठीभर धर्मगुरुहरुले विलासितापूर्ण जीवन बिताए तर विशाल जनसमुदाय उपेक्षित नै रह्यो। त्यहाँ पनि मनुष्यको दुःख निवारण भएन। अर्कोतर्फ शील समाधी र ध्यानको नियमित प्रयोग गर्ने व्यक्तिहरुको विवेकमा कुनै प्रखरता पाइएन। दुनियाँको तेस्रो ठूलो धर्म भएतापनि आजसम्म विज्ञान कला, प्रविधि, अर्थशास्त्र वा समाजशास्त्रमा बौद्धहरुको कुनै मौलिक उपलब्धी देखिएन।

तीनै चिन्तक एकमत भए पनि दुःखको कारण के हो? दुःख निरोधको उपाय के हो? र दुःख मुक्तिको स्थिति के हो? यसमा तीनैको मतभिन्नता देखिन्छ।

बुद्ध तृष्णालाई दुःखको कारण मान्नुहुन्छ, तृष्णामुक्तिका लागि प्रज्ञा, शील, समाधिलाई उपायको रूपमा लिनुहुन्छ र निर्वाणलाई दुःख मुक्तिको स्थिति ठान्नुहुन्छ।

फ्रायडले मानवीय नैसर्गिक वृत्तिको अस्वीकार विशेषगरी कामडिच्छाको दमनलाई दुःखको मूल कारण, मनोविश्लेषणलाई दुःख मुक्तिको उपाय र सबै प्रकारको नैसर्गिक वृत्तिलाई स्वीकृत गर्ने स्वस्थ समाजलाई दुःख मुक्तिको स्थिति माने। मार्क्सले शोषणलाई दुःखको कारण, वर्ग संघर्षलाई मुक्तिको उपाय र सर्वहाराको अधिनायकवादलाई सबै किसिमको दुःखमुक्तिको स्थिति मानेका छन्।

यी तीनै दर्शनका अनुयायी बौद्ध, मार्क्सवादी तथा फ्रायडवादीहरुले आ-आफ्नो ढंगले दुःख निवारणको प्रयास गरेका छन्। यस अर्थमा उनीहरुलाई समाजका शुभचिन्तक र कल्याणमित्र मान्न सकिन्छ, तर यी दर्शनहरुको अति प्रयोग भएको क्षेत्रमा पनि दुःखको निवारण भएको देखिँदैन।

तिव्वतमा सयौं वर्षसम्म बुद्ध धर्मको गहन प्रयोग गरिएको थियो। पुरै राज्य र राज्य संयन्त्र बुद्ध धर्ममा समर्पित थियो तर त्यहाँ पनि धर्मको नाममा ब्यापक शोषण भयो। पोटाला दरवार र गुम्बाहरु धनी हुँदै गए। गरीब किसान अछ गरीब हुँदै गए। आधुनिकता, विज्ञान र विकासलाई धर्मले अंगाल्न सकेन। धर्मका

व्यक्तिहरुले कल्पना गरेको रामराज्यको जस्तै साम्यवादी रामराज्य कहिँ पनि यथार्थमा परिणत हुन सकेन। यो हुन नसक्नुमा सायद मार्क्सको विश्लेषणमा दुःखको कारण र त्यसको निवारणको उपायमा केही कमजोरी हुन सक्छ। ओशो साम्यवादलाई एक 'अति विशिष्ट आध्यात्मिक चिन्तन' मान्नुहुन्छ। अध्यात्मलाई पुरै नमारी वर्ग संघर्ष र राजनीतिक परिवर्तनबाट मात्र पूर्ण साम्यवाद सम्भव नहुने उहाँको विश्लेषण छ।

यी तीनै दर्शन आफैमा सुन्दर भएतापनि सायद एकाङ्गी छन् र यीमध्ये एकले मात्र मानवको सम्पूर्ण समस्याको समाधान गरेको भेटिँदैन। तसर्थ अहिले एक नयाँ चिन्तनको आवश्यकता छ।

त्यसमा बुद्ध, मार्क्स र फ्रायड तीनैको दर्शनको मिश्रण होस्। सामन्तवादी चिन्तन र व्यवहारले हजारौं वर्षदेखि मनुष्यको अंसमित शोषण गरेको छ। त्यसकारण सामाजिक शोषणको अन्त्य हुनेपर्छ।

समाज काम र प्रेमजस्ता नैसर्गिक वृत्तिहरुको दमनकै कुठ्याबाट मुक्त हुन आवश्यक छ। दुर्भाग्यवश आजसम्म अधिकांश धर्मगुरुहरु पनि सामन्तवादी शोषण र प्राकृतिक यौन दमनको समर्थनमा उभिएका भेटिँदछन्। शोषण तथा सामाजिक उत्पीडनबाट मुक्तिका लागि शील, समाधि र प्रज्ञाविहीन क्रान्तिमा मानवीय मूल्य र संवेदनामा ठूलो आघात पुगेको र अनियन्त्रित हिसाले अग्रस्थान लिएको देखिन्छ। तसर्थ क्रान्तिकारीहरुमा पनि शील, समाधि र प्रज्ञाको नियमित अभ्यासका साथै संयम तथा अनुशासित जीवनयापनको आवश्यकता देखिन्छ।

नयाँ मनुष्य धार्मिक होस् र क्रान्तिकारी पनि। उसले शील, समाधि तथा प्रज्ञाको निरन्तर पालन गरोस्। जीवनका मौलिक वृत्तिहरु स्वीकृत हुन्। कुनै पनि प्रकारको दमन नहोस्। विशेष रूपले काम र प्रेमप्रति समाजमा समदरको भाव रहोस्। साथै सामाजिक मूल्य र मान्यतामा क्रान्तिकारी परिवर्तनका लागि व्यक्ति सतत संघर्षशील र समर्पित रहोस्। यो नयाँ संश्लेषणात्मक प्रयोग तथा जब मूल्य मान्यताहरुको पूर्ण क्रान्ति नै आजको युगको प्रथम आवश्यकता बनेको छ र सोही क्रान्तिमा मनुष्यको भौतिक, सामाजिक र आध्यात्मिक त्रिविध ताप र दुःखमुक्तिको उपाय देखिन्छ।

(स्वामी आनन्द अरुणद्वारा लिखित सन्त दर्शनबाट)

हार्दिक धन्यवाद

जिल्ला सुनसरी धरान नगरपालिका वार्ड नं १० घर अई हाल कोलचेष्टर यूकेमा बसोबास गरिरहनु भएका श्री भोगवीर हुवपा चोडबाडको छोरा श्री सन्तोष लिम्बूको र सुनसरी धरान नगरपालिका वार्ड नं १० घर अई हाल बर्मिडघम यूकेमा बसोबास गरिरहनु भएकी स्वर्गीय श्री मोहन लिम्बूको धर्मपत्नी श्रीमती छलिता लिम्बूको गत वर्ष २००९ अक्टोबर महिनामा असामयिक निधन भएकोमा वहाँहरुको परिवारमा सहयोगार्थ रकम उपलब्ध गराउनु हुने निम्नलिखित महानुभावहरुमा हार्दिक धन्यवाद राप्न गर्दै सम्बन्धित सबैको जानकारीको लागि सहयोगदाताहरुको विवरण सार्वजनिक गरेका छौं।

FINANCIAL SUPPORT FOR SANTOSH CHONGBANG

S.NO.	NAME	AMOUNT
AREA - BASINGSTOKE		
1	CHEITNA DEBI LIMBU	£20.00
2	DILSING MENYANGBO	£20.00
3	TILBIKRAM SAMBAHANGPHE	£20.00
4	TEJ KUMAR CHONGBANG	£10.00
5	HARKAJANG LIMBU	£10.00
6	PREM KUMAR LIMBU	£10.00
7	RAJENDRA KUMAR LIMBU	£10.00
8	MAN BAHADUR LIMBU	£10.00
9	BHIM KUMAR LABUNG	£10.00
10	DAL YANGDEN	£10.00
11	KARNA BAHADUR MAGER	£5.00
AREA - DONCASTER		
12	BALARAM LIMBU	£11.00
13	BOM LIMBU	£10.00
14	DILLIRAM LIMBU	£10.00
15	DEOMAN LAWATI	£10.00
16	DURGA LIMBU	£10.00
17	HARKA LIMBU	£10.00
18	NARBIR ANGBO	£10.00
19	DAL YONGYA	£10.00
20	ANIL THEBE	£10.00
21	DIK LIMBU	£10.00
22	KISHOR LIMBU	£10.00
23	RUPMAN LIMBU	£5.00
24	HANGPAL LIMBU	£5.00
25	ABIR LIMBU	£5.00
26	TIK PUN	£5.00
AREA - WEST BIRMINGHAM		
27	SANTOSH THEBE	£20.00
28	DEO KUMAR LIMBU	£10.00
29	GOJUL LIMBU	£10.00
30	BHIM LIMBU	£10.00
31	NIRMAL LIMBU	£10.00
32	TANKA WANEM	£10.00
33	LAL LIMBU	£10.00
AREA - WOKING		
34	ISWOR ANGBUHANG	£31.00
35	DEBI LIMBU	£21.00
36	NAR PRASAD THAMSUHANG	£20.00
37	KHEM BAHADUR LIMBU	£11.00
38	BISHNU LIMBU	£10.00
39	DHARMA RAJ GURJUNG	£7.00
40	PURNA CHEMIANG	£5.00

S.NO.	NAME	AMOUNT
AREA - ASHFORD		
41	DHAN LIMBU	£25.00
42	BHIMRAJ TUMBAHANGPHE	£20.00
43	RAJENDRA KHIMDING	£20.00
44	SURYA KHAPUNG	£20.00
45	LOK GURUNG	£20.00
46	HARI PRASAD NALBO	£20.00
47	BHUWANI BIR LIMBU	£20.00
48	JAMIN THANDEN	£20.00
49	NEM KHAPUNG	£20.00
50	MADHUKESHER LIMBU	£20.00
51	MOHAN LIMBU	£20.00
52	BHUWANI PRASAD LIMBU	£20.00
53	BHIM LIMBU	£20.00
54	SHREE PRASAD LIMBU	£20.00
55	DAMMER LIMBU	£20.00
56	BOM BAHADUR LIMBU	£20.00
57	NARENDRA LIMBU	£15.00
58	DEVRAJ LIMBU	£10.00
59	PUSPA LIMBU	£10.00
60	RANDHIR YONGDANG	£10.00
61	KHEMRAJ MADEN	£10.00
62	PREM BAHADUR LIMBU	£10.00
63	RAI BAHADUR LIMBU	£10.00
64	JAI NARAN SAMBAHANGPHE	£10.00
65	RAJENDRA YANGDEN	£10.00
66	DILLIRAM BAKHIM	£10.00
67	PREM LIMBU	£10.00
68	RAJENDRA NEMBANG (1)	£10.00
69	DILIP SAMRA LIMBU	£5.00
70	SRLJANA LIMBU	£5.00
71	SUJAN RAI	£5.00
72	PIDIKI SHERPA	£5.00
73	NARHAR JUNG LIMBU	£5.00
74	UK GEASO MAHILA SHAKHA ASHFORD COMMITTEE	£25.00
AREA - SALISBURY		
75	NARKUMARI SENDANG	£20.00
AREA- WALES (CARDIFF)		
76	RABINDRA THUMBAHANGPHE	£15.00
77	CHITRA RAI	£11.50
78	SYAM BAHADUR GURJUNG	£10.00
79	BHIM NATH LIMBU	£10.00
80	JAS BAHADUR KANGDANGWA	£8.50

81	SANTOSH RAI	£5.00
82	PREM RAJ YANGDEN	£5.00
83	SUKRA RAJ GURJUNG	£5.00
84	DHAN KRISHNA RAI	£5.00
85	BHISNA KANDANGWA	£5.00
86	HARKA MAN RAI	£5.00
87	NAR BAHADUR THAPA	£5.00
88	PRAKASH RANA	£5.00
89	PURNA CHANDRA LIMBU	£5.00
90	AMRIT GHALE	£5.00
91	GYAN RAJ LIMBU	£2.50
AREA - GRAYS		
92	CHHARA HANSARUNG	£10.00
93	TANKA KHAPUNG	£10.00
94	GAMBIR DHOJ TUMBAHANGPHE	£10.00
95	GAJENDRA PHOBO	£10.00
96	JHAMAK IMHANG	£8.00
97	HARI PHOMBO	£7.00
98	SUKRAJ KHAPUNG	£7.00
99	LAPRAJ RAI	£7.00
101	RITU THUMBAHANGPHE	£6.00
102	CHHARA THUMBAHANGPHE	£5.00
103	SHER INGRAM	£5.00
104	KISHOR ANCHNGBO	£5.00
105	YAM SAMBA	£5.00
106	BIGENDRA SAMBA	£5.00
107	NANDA KHAPUNG	£5.00
108	CHHATRA HANGSARUNG	£5.00
109	KHAGENDRA LIMBU	£5.00
110	TANKA SEMBU	£5.00
111	YOGENDRA HAMBANG	£5.00
112	GANGA PRASAD KEDEM	£5.00
113	DAL THALANG	£5.00
114	JAGAN PRASAD LINDEN	£5.00
115	MAN BAHADUR PALUNGWA	£3.00
AREA - SANDHURST		
116	KHEM MAYA LIMBU	£55.00
TOTAL AMOUNT		£1,277.00

FINANCIAL SUPPORT FOR MRS CHHALITA CHONGBANG

S.NO.	NAME	AMOUNT
AREA - BASINGSTOCK		
1	MEHERMAN LABUNG	£25.00
2	TEJ KUMAR CHONGBANG	£25.00
3	TILBIKRAM SAMBAHANGPHE	£20.00
4	DILSING MENYANGBO	£20.00
5	HARKAJANG LIMBU	£15.00
6	SANJANA LIMBU (2117121211)HGR	£10.00
7	PREM KUMAR LIMBU	£10.00
8	RAJENDRA KUMAR LIMBU	£10.00
9	MAN BAHADUR LIMBU	£10.00
10	CHANDRA RAM MAGER	£10.00
11	DAL YANGDEN	£10.00
12	NAGENDRA CHACHONGI (PUN)	£10.00
13	DURGA GURJUNG	£10.00
14	KARNA BAHADUR MAGER	£5.00
AREA - DONCASTER		
15	TULASA LIMBU (RAI)	£30.00
16	AMBIR LIMBU	£20.00
17	BOM LIMBU	£20.00
18	ANIL THEBE	£15.00
19	RUPMAN LIMBU	£10.00
20	HANGPAL LIMBU	£10.00
21	DEOMAN LAWATI	£10.00
22	DURGA LIMBU	£10.00
23	HARKA LIMBU	£10.00
24	NARBIR ANGBO	£10.00
25	DAL YONGYA	£10.00
26	DIK LIMBU	£10.00
27	TIK PUN	£5.00
AREA - WOKING		
28	ISWOR ANGBUHANG	£31.00
29	DEBI LIMBU	£21.00
30	NAR PRASAD THAMSUHANG	£20.00
31	KHEM BAHADUR LIMBU	£11.00
32	BISHNU LIMBU	£10.00
33	DHARMA RAJ GURJUNG	£7.00
34	PURNA CHEMIANG	£5.50
AREA - WALES (CARDIFF)		
35	RABINDRA THUMBAHANGPHE	£15.00
36	CHITRA RAI	£11.50

37	SYAM BAHADUR GURJUNG	£10.00
38	BHIM NATH LIMBU	£10.00
39	JAS BAHADUR KANGDANGWA	£8.50
40	SANTOSH RAI	£5.00
41	PREM RAJ YANGDEN	£5.00
42	SUKRA RAJ GURJUNG	£5.00
43	DHAN KRISHNA RAI	£5.00
44	BHISNA KANDANGWA	£5.00
45	HARKA MAN RAI	£5.00
46	NAR BAHADUR THAPA	£5.00
47	PRAKASH RANA	£5.00
48	PURNA CHANDRA LIMBU	£5.00
49	AMRIT GHALE	£5.00
50	GYAN RAJ LIMBU	£2.50
AREA - ASHFORD		
51	DHAN LIMBU	£80.00
52	KARNA BAHADUR NALBO	£30.00
53	MOHAN LIMBU	£30.00
54	RAJENDRA KHIMDING	£20.00
55	SURYA KHAPUNG	£20.00
56	JAMIN THANDEN	£20.00
57	BHIM RAJ THUMBAHANGPHE	£20.00
58	BHIM LIMBU	£20.00
59	DAMMER LIMBU	£20.00
60	BOM BAHADUR LIMBU	£20.00
61	NARENDRA LIMBU	£15.00
62	BHUWANI BIR LIMBU	£10.00
63	LOK GURUNG	£10.00
64	PUSPA LIMBU	£10.00
65	NARBIR YONGHANG	£10.00
66	NEM BAHADUR KHAPUNG	£10.00
67	DILLIRAM BAKHIM	£10.00
68	KHEM RAJ MADEN	£10.00
69	SITA TAWA	£10.00
70	SRIJANA LIMBU	£10.00
71	MANMAYA LIMBU	£10.00
72	PREM LIMBU	£10.00
73	MAJOR	£10.00
74	DEVRAJ LIMBU	£10.00
75	PREM BAHADUR LIMBU	£10.00
76	NAHAR JANG LIMBU	£5.00
77	RAI BAHADUR LIMBU	£5.00

78	DILIP SAMRA LIMBU	£5.00
79	SUSAN RAI	£5.00
80	KHRISNA KALA RAI	£5.00
81	SANTOSH THALUNG	£5.00
82	UK GEASO MAHILA SHAKHA ASHFORD COMMITTEE	£25